

UIT JE DAK DENKEN

Van Frans van de Goor is eerder verschenen “Vreemde Kost”

Over de omvang van en omgang met psychisch voedsel en het effect daarvan op het menselijk gedrag

ISBN: 9789402165791

Uitgever: Brave New Books

Verschenen: 10-08-2017

NUR: 870

Auteur: Frans van de Goor

ISBN: 9789402174533

Omslagontwerp: Frans van de Goor

© 2018 Frans van de Goor

Frans van de Goor

Uit je dak denken

Over de noodzaak van verbeelding

Inhoud

Inleiding	7
Hoofdstuk 1 Verbeelding bij kinderen	8 t/m 11
Hoofdstuk 2 Visueel denken	11 t/m 14
Hoofdstuk 3 Het Golem-effect, het Rosenthal-effect en het Pygmalion-effect	14 t/m 18
Hoofdstuk 4 Intuïtie, verbeelding, fantasie....het idee	18 t/m 23
Hoofdstuk 5 Beeldspraak in de taal	23 t/m 24
Hoofdstuk 6 Overleven door verbeeldingskracht	24 t/m 27
Hoofdstuk 7 Van beeld naar manifestatie	28 t/m 29
Hoofdstuk 8 Van rotstekening naar beeldende kunst	28 t/m 31
Hoofdstuk 9 De kracht van verbeelding en geloof	31 t/m 34
Hoofdstuk 10 De kracht van symbolen	35 t/m 43
Hoofdstuk 11 De steen der wijzen	43 t/m 46
Hoofdstuk 12 Visualisatie in de sport en architectuur	47 t/m 51
Hoofdstuk 13 Van science fiction en fantasy tot robotisering van de samenleving	51 t/m 56
Hoofdstuk 14 Geleide visualisaties	57 t/m 61
Hoofdstuk 15 Verbeeldingskracht en aantrekkingskracht...boemerangeffect	61 t/m 65
Hoofdstuk 16 Verwondering versus onttovering	65 t/m 67
Hoofdstuk 17 Idealisme versus realisme	67 t/m 69
Hoofdstuk 18 Het zelfbeeld	70 t/m 75
Hoofdstuk 19 Verbeeldingskracht in de muziek	75 t/m 81

Hoofdstuk 20 Helderziendheid	81 t/m 85
Hoofdstuk 21 Hallucinaties	85 t/m 89
Hoofdstuk 22 Overtuiging, geloof en verbeelding	89 t/m 119
Hoofdstuk 23 Zwart-witdenken versus bewustzijn	119 t/m 123
Hoofdstuk 24 De maakbare mens: een ideologie of een Utopie?	123 t/m 126
Hoofdstuk 25 Vrijheid...waarvan, waarvoor, waartoe?	127 t/m 134
Hoofdstuk 26 Empathie als hoogste vorm van inbeelding en verbeelding	134 t/m 138
Hoofdstuk 27 Problemen en leren om los te laten	139 t/m 141
Bronnen en inspiraties	142 t/m 143

INLEIDING

Verbeelding heeft dezelfde eigenschap als water..... Het dringt overal in door. Het heeft een helende stimulerende werking en het heeft een verwoestende werking.

Een mens kan niet zonder zijn/haar verbeelding. Verbeelding schept ruimte, kan een mens ketenen in angst. Zonder verbeelding bestaan er geen ideeën. Verbeelding geeft mij de kans om de dingen anders te zien en andere nieuwe dingen te zien. Wanneer ik daartoe in staat ben, kan ik de dingen in mijn dagelijkse leven anders doen. Verbeelding geeft mij de mogelijkheid om mijn gekende grenzen te verleggen en nieuwe ongekende dingen te doen. Zo bezien, staat verbeelding aan de wieg van elke verbetering, innovatie en ontwikkeling van de mensheid. Een mens die zijn verbeelding negeert kijkt zoals hij altijd heeft gekeken. Hij zal blijven denken zoals hij altijd gedacht heeft. Hij zal blijven geloven wat hij altijd al heeft geloofd. Hij zal de dingen blijven doen, zoals hij ze altijd al heeft gedaan. Deze mens zal dan ook altijd hetzelfde overkomen wat hem altijd al toe valt. En.....wanneer een mens zijn ogen durft te sluiten en zich voor gaat stellen wat hij/zij diep van binnen verlangt en voelt, dan opent zich het potentieel van de kracht van verbeelding en scheppingskracht.

Een idee is geboren. De geestelijke vader/moeder is vervuld van blijdschap. De vorm die na het transformatieproces is ontstaan krijgt wel of geen bestaansrecht. De benodigde positieve emotionele energie komt uit noodzaak en/of liefde. Met respect voor negatieve en positieve gevoelens wordt het doel enthousiast in het vizier gehouden. Handel alsof het al bestaat. Schep, leer en verander je eigen werkelijkheid door de angst voor het leven en de dood gade te slaan, maar verder geen aandacht te geven. Toeval en Chaos zijn de kinderen van het Groter Geheel....de grotere orde.....Wat je toe-valt heeft een reden.....

Frans van de Goor

Verbeelding bij kinderen

Wanneer kinderen hun fantasie gebruiken, stellen ze zich iets voor. Creatief ben je wel of niet, maar ieder mens heeft verbeelding. Dit voorstellen in je gedachten gaat over hoe iets kan zijn. Wanneer kinderen samen een fantasiespel spelen, leren ze te reageren en anticiperen op de wendingen van het spel. Zo kan het fantasiespel gezien worden als oefening om met anderen om te gaan. Daarmee is samen een fantasiespel spelen een flinke stap in de persoonlijke sociale ontwikkeling bij jonge kinderen. Wanneer een kind een fantasiespel speelt, trekt het als het ware de tijdelijke begrenzing van zijn reële wereld aan flarden. Alles is mogelijk in het fantasiespel. Een opmerking als: "Doe eens normaal!" jaagt kinderen weer binnen de kaders van het reële. Wanneer een kind een fantasiespel speelt, wordt het creatief, bedenkt het oplossingen en leert het omgaan met emoties, leert het kind sociaal en empathisch te zijn, kan het via het spel datgene verwerken wat nog emotioneel onverwerkt is. Kortom wanneer kinderen hun verbeelding bij het spelen gebruiken, ontwikkelen ze hun persoonlijkheid en hun vaardigheden. Uiteindelijk draagt het gebruiken

van verbeelding bij tot geluk. Kinderen hebben over het algemeen een aangeboren nieuwsgierigheid en beschikken over een gezonde behoefte om nieuwe dingen te leren. Het doen-alsof, waarbij de verbeelding leidend is, geeft een mogelijkheid tot oefenen en ervaren. Wanneer (hand)poppen tijdens het doen-alsof gebruikt worden, vullen de kinderen via hun verbeelding de mimiek en de ontbrekende decorstukken probleemloos aan. Ook kunnen angsten en andere emoties via het (poppen)spel voorgedaan en geoefend worden. Daarmee krijgt het kind de kans om de eigen positie te bepalen ten aanzien van deze issues. Dit kan zoveel bewustzijn van het eigen gedrag veroorzaken, dat wijziging van het eigen gedrag mogelijk is. Een pop mag lelijke dingen zeggen (buikspreekers hebben daar veel succes mee), of fysiek worden (slaan/meppen zoals in Jan Klaassen en Katrijn) zonder inmenging van begrenzend opvoeders. Tegelijkertijd wordt er wel (op)voeding gegeven aan het opbouwen van een innerlijke moraal, omdat er zelf de keuze gemaakt kan worden of iets goed of slecht is. Wanneer kinderen zelf de handpop gebruiken, zijn ze in staat om vrij te praten, schreeuwen, fluisteren of te zingen. Leerkrachten die handpoppen gebruiken tijdens het lesgeven, weten de aandacht van de kinderen langer vast te houden, dan dat er direct mondeling instructie gegeven wordt. Zelf heb ik als onderdeel van de Sinterklaasurprise aan een basisschoolgroep eens een grote teddybeer gegeven. Maanden nadien waren de andere surprisecadeautjes nauwelijks meer interessant. De teddybeer, die inmiddels de naam Ted had gekregen, werd de groeps mascotte. Ted is meeverhuisd naar de volgende leerjaren die de groep kinderen doorliepen en is in die tijd vaak gebruikt om even troost te zoeken, of zomaar even vast te houden of aan wie waar alles wat dwars zat verteld kon worden. Ted heeft allerlei kledingstukken aan gehad en werd vaak tijdens feestelijkheden extra versierd. Ted is na de basisschool met een van de leerlingen meegegaan. Die leerling heeft echter wel de belofte moeten doen, dat zij over een aantal jaren de eerste reünie van de groep gaat organiseren. En Ted.....die zal daar zeker bij zijn.

Om verklaring te vinden wat onze zintuigen nog niet kunnen verklaren, hebben we onze fantasie en ons voorstellingsvermogen nodig. Hoe anders handelen we als volwassenen in opvoeding en onderwijs aan kinderen. We kiezen als opvoeders voor de bekende weg en beproefde platgetreden paden en volgen leerwegen. We bedenken regeltjes en

maken afspraken om controle te kunnen uitoefenen op het gedrag van kinderen. Wanneer kinderen vrijgelaten worden gaan ze nieuwe paden ontdekken en kleuren en tekenen ze het liefst buiten de lijntjes. Een voortdurend boycotten van de verbeelding kan er toe leiden, dat het vermogen om te verbeelden kan afnemen. In de afgelopen 20 jaar is de nadruk in het onderwijs vooral op het vlak van cognitieve ontwikkeling komen liggen. Toetsen en meten van het leerrendement stonden hoog in het vaandel. De uitvoerende leerkrachten lieten zich braaf leiden door de regelgeving uit “Den Haag.” Zo heeft het onderwijs zich de afgelopen decennia te veel laten opjagen door het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen. Creativiteit en talentontwikkeling stonden en staan hoog in het vaandel, maar het uiteindelijke onderliggende doel, is niets anders dan een economisch doel. Nederland dient weer op de kaart gezet te worden! In dit streven zouden we bijna vergeten, dat verbeelding nodig is om je het leven van een ander voor te stellen, sterker nog, je in te leven in de ander. Daarmee wordt de basis gelegd voor het ontwikkelen van empathie. Het kinderspel is uitermate geschikt voor spelen van gefingeerde situaties. Inleven in de gevoelens van anderen door te doen alsof geeft kinderen al vroeg inzicht in wat vreugde geeft, verdriet doet, boos maakt, kortom: wat de ander innerlijk beleeft. Bovendien geeft het kinderen keuzes in het reageren op situaties. Wanneer de verbeelding een flinke ontwikkeling doormaakt, leren kinderen sneller weer in balans te komen wanneer de verbeelde situaties reëel worden. Door in de huid te kruipen van mensen die dierbaar zijn en mensen die ver af staan, of zelfs onprettige gevoelens oproepen, oefenen kinderen als het ware de rollen die daarbij horen. Niet alleen wordt de ander zo beter begrepen, maar wordt tevens geoefend in het omgaan met lastige eigen gevoelens en situaties. Zo kan angst transformeren in iets wat mogelijk in de nabije toekomst staat te gebeuren, maar in het heden nog geen “waardekracht” heeft. Het komt maar al te vaak voor, dat gewetenloze mensen, aandachttrekkers en antiautoritair ingestelde medemensen, een jeugd hebben gehad, waar niets anders ervaren werd dan de rauwe werkelijkheid. Het gemis aan het mogen en kunnen oefenen in fantasiespel met andere kinderen, belet het kunnen inleven in anderen en het simpelweg zich voor kunnen stellen wat de consequenties kunnen zijn van het eigen gedrag. Een bevriende kinderrechtster uit Den Haag vertelde mij in een persoonlijk ontwapenend gesprek, dat zij vaak

beschadigde jonge mensen tegenover zich krijgt, waar een schrijnend verhaal achter onder ligt. Een keiharde rauwe kindertijd, waar geen ruimte was voor ontspannen fantasiespel en inleeftijd. Een jeugd waar enkel wit of zwart te kiezen was. Een wereld waar geen plaats is voor kleuren. Een wereld waar geen “doen alsof” een rol van betekenis mag spelen. Omstandigheden vormen de mens. Speltherapie kan in ieder geval een weg vormen om via verbeeldend spelen een inhaalslag te maken en het gebarsten vertrouwen in zichzelf en in de wereld te helen. Vaak zijn deze oudere pubers al zover vervormd dat de kans op (vorm)herstel klein is. Het is aan de deskundigheid en innerlijke wijsheid van de kinderrechters te danken (dank je J.), dat er hoop op verbetering van de situatie in het leven van de jonge crimineel wordt gegeven. Hoop is verbeelding en ligt altijd in de toekomst. Hoop doet leven.....

Visueel denken

Visueel denken wordt ook wel “beelddenken” genoemd. Met beelddenken ben je in staat om informatie in beelden te verwerken. In de wetenschap wordt beelddenken de visuele cognitieve stijl genoemd. Beelddenkers denken in beelden en gebeurtenissen en niet in woorden en begrippen. De meerderheid van de mensen denkt in woorden. De minderheid van de mensen denkt in eerste instantie in beelden. Deze beelddenkers hebben zodoende een totaal andere manier van leren. De meeste scholen zijn echter ingesteld op leerlingen die in woorden en zinnen denken. Voor de beelddenkers geldt: pas als een beeld aan een woord of zin gekoppeld wordt, kan het worden opgeslagen in het geheugen en kan het weer opgeroepen worden uit het persoonlijke archief in de hersenen.

Ieder mens start vanaf zijn primaire bewustzijn vooral met het gebruiken van de rechterhersen helft. De wereld wordt dan meestal beleefd vanuit de zintuigen. Moeders gezicht geeft aan of ze blij, verdrietig, of boos is en haar stem klinkt opgewonden, rustgevend, hard

of zacht. Rond het derde levensjaar begint het kind te praten en begint het kind te denken in woorden. Daarbij wordt de linkerhersen helft ingeschakeld. Bij beelddenkers wordt dit betrekken van de linkerhersen helft uitgesteld, tot enkele jaren later. De beelddenkers blijven vaak onopgemerkt in groep 1 en 2 van de basisschool. In groep 3 wordt er extra veel gevraagd van de linkerhersen helft. Het gevolg is dat de beelddenkers voor de “professionals” daar wel makkelijker te traceren zijn. Veel beelddenkers vallen op bij het schrijven, rekenen en het aanvankelijk lezen en later de spelling. Beelddenkers zijn dan al vaak opvallend pientere, creatieve levendige leerlingen. Beelddenkers koppelen een woord of een begrip aan eigen ervaringen die visueel ruimtelijk zijn opgedaan. Het woord hond, koppelen ze bijvoorbeeld aan het beeld van een harige kwispelende hond met een zwarte natte neus en leuke flaporen. Daar is op zich niks mis mee, met dit associatief denken, maar het kost enorm veel tijd. Beelddenkers doen langer over het decoderen van een woord of getal en daarmee begint de achterstand in het op auditieve woorden ingestelde basisonderwijs. Wanneer beelddenkers in toets modus worden gezet waar de snelheid bij het lezen van woordjes (Drie Minuten Toets) en het automatiseren van cijfers, getallen en tafeltjes bij rekenen gemeten wordt, dan krijgt de beelddenker een behoorlijke dreun. Het gevolg is een afbrokkelend zelfvertrouwen en een impuls voor faalangst. Onder de beelddenkers bevinden zich ook dyslecten. Het woord dyslexie dekt de lading niet. Het woord dyslexie is afkomstig uit de Griekse taal. Dys betekent “niet” in het Grieks. Lexie betekent “lezen.” Een dyslectisch kind doen we tekort wanneer we denken of nog erger, zeggen, dat hij/zij niet kan lezen. Ik zou eerder spreken van moeilijk kunnen lezen. Woordblindheid vind ik ook zo’n term waarmee we de lading niet dekken. Blind voor woorden is de dyslecticus zeker niet. Met behulp van de medische scantechiek is het mogelijk om de zien waar er hersenactiviteit plaatsvindt tijdens het lezen. Als eerste wordt de visuele cortex actief, die geschreven/gedrukte woorden als stimulatie ontvangt. Ten tweede is er activiteit waarneembaar in de Gyrus Angularis die beelden omzet in klank-code. Ten derde wordt het gebied van Wernicke geactiveerd die de klank-code interpreteert. Als vierde komt het gebied van Broka in actie dat de spraakspieren beheert. De motorische cortex is het laatste deel in het proces dat de impuls geeft om het waargenomen en gecodeerde woord uit te spreken. Wanneer er tijdens de reis, die het

woord in de hersenen aflegt, een vertraging, seinstoring of gedeeltelijke ontsporing plaatsvindt, dan is de oorspronkelijke boodschap niet meer zuiver. Bij het aanvankelijk lezen (groep 3) tijdens de basisschooltijd leert het kind eerst via de rechterhersen helft lezen. Wanneer er genoeg leestraining is verricht, wordt de linkerhersen helft ingeschakeld. De vlotte lezer kan die linkerhersen helft vooral inschakelen omdat woorden sneller herkend worden en daardoor kunnen automatismen ontstaan. Dyslectische mensen blijven (hardnekkig) het oorspronkelijke traject van de rechterhersen helft volgen. Daarmee blijven ze op het denkbeeldige zandpad, terwijl gebruikers van de linkerhersen helft de snelweg kunnen gebruiken. De zandpadvolgers raken eerder vermoeid en hebben een lager tempo en kunnen minder woorden lezen in een voor hen te strak afgebakende tijd, zoals de DrieMinutenToets (CITO-DMT) die als toetsinstrument voor het meten van de technische leesvordering wordt gebruikt. Ook het schrijven en het doen van taal oefeningen kosten meer moeite en tijd. Bij de dyslectische kinderen doet zich nog een ander rondtong ongewild fenomeen voor. De goed bedoelende leerkrachten lezen de teksten bij met name de CITO-toetsing bij Begrijpend Lezen voor. Juist de groep dyslectische kinderen hebben moeite met het filteren van geluiden, waardoor de vermoeidheid nog eens extra zal toenemen. Om dit fenomeen te verduidelijken vergelijk ik het trage leesproces met de werking van versnellingen in een auto: bij het sneller willen rijden wordt er niet doorgeschakeld naar een hogere versnelling en moet er meer gas gegeven worden in de te lage versnelling. Het toerental gaat dan al snel in het "rood." De motor giert en de auto verbruikt te veel brandstof. De dyslecticus, die in de eerste versnelling dezelfde prestatie zou moeten leveren als zijn/haar klasgenoten die soepel kunnen doorschakelen naar een hogere versnelling en daardoor minder vermoeid (en gefrustreerd) raken. Waarom blijft de dyslecticus in die eerste versnelling hangen? Waarom blijft hij/zij op het zandpad ploeteren? Voor een deel kan het antwoord gevonden worden bij erfelijk bepaalde aanleg. Een dyslectische ouder heeft 40-50% kans dat de dyslexie wordt doorgegeven aan het kind. Kinderen kunnen ook achterstand oplopen door ontstekingen aan keel, neus en oren die zich tijdens de taalgevoelige periode manifesteren. In die taalgevoelige periode vindt de klankverfijning plaats. Een andere achterstand zou zijn oorsprong kunnen hebben in de psyche van het kind. De hersenen van de dyslecticus zijn wel degelijk afgestemd op het

gebruiken van taal, maar.....soms niet via de dwingende, zwaar begrensde, onvrije weg waarin het taalproces via beproefde gestructureerde aanvankelijk leesmethodes wordt aangeleerd en wordt ingeprent. Een deel van de dyslecten wil trouw blijven aan zijn oorspronkelijkheid....oftewel de eigen aard. Het is voor mij niet vreemd, dat er leerkrachten zijn die een dyslectisch kind eigen-aard-ig vinden. Zo'n kind wil slechts vanuit de essentie van de eigen aard, communiceren. Dat deze communicatieweg afwijkt van die weg die van buitenaf aangeboden wordt, sterkt het kind om in de gekende veilige modus van de rechterhersenhelft te blijven werken. Met recht kun je dan spreken van eigen-wijsheid (gekend, beproefd en vooral veilig). Het gevolg is echter, dat er technische leesachterstand ontstaat ten aanzien van de leeftijdgenootjes die zich met volle overgave in het aanvankelijk lees-avontuur hebben gestort. Dyslecten volgen hun eigen aard, hun eigen natuur, die hen echter ook eerder bij hun creativiteit, verbeeldingskracht, originaliteit en talenten brengt. Vele bekende dyslecten hebben met name die creativiteit en verbeeldingskracht gebruikt om de geschiedenis en de toekomst van de samenleving te beïnvloeden. W.A. Mozart, Steven Spielberg, Hennie van der Most, Jamie Oliver, Albert Einstein, Leonardo Da Vinci. Al deze mensen zijn uniek te noemen, omdat ze vanuit hun dyslexie eerder bij de essentie van de dingen zijn gekomen, eerder buiten de gestelde kaders en paden zijn gaan denken. Ik vind het niet verwonderlijk, dat kunstenaars, uitvinders, ontwerpers, wetenschappers vaak dyslecten zijn. In dyslexie schuilt nogal eens een onbewust verzet tegen de opgelegde begrenzing en structuur. Wanneer ijdelheid in het spel komt, zal de dyslect het middelpunt worden van plagerijen en vernedering. De waarde in zichzelf vinden en ten aanzien van de buitenwereld een evenwichtigheid opbouwen, is een gezonde ontwikkelingsweg die de dyslect kan gaan. Wanneer de evenwichtigheid niet bereikt wordt, dan is de eenzame weg naar binnen al gaande. Begrip van leeftijdgenoten en volwassenen kan juist stimulerend werken om de "weg naar buiten" o.a. via expressie/creativiteit te durven gaan. In de onderwijswereld lopen een aantal leerkrachten rond die onwetend de "snelweg" aan het forceren zijn bij kwetsbare dyslecten. De dyslecten hebben dan vaak als reactie: "hakken in het zand." Graag wil ik een lans breken om moeilijk lezende kinderen serieus te nemen en ze als totale mens te zien in plaats

van falende zwak scorende lezers die thuis te weinig oefenen in het hardop lezen.

Het Golem-effect, het Rosenthal-effect en het Pygmalion-effect

Achterblijvende resultaten op school betreffende de cognitieve vakken geeft zorgen bij de leerkrachten en ouders. Terwijl het zelfvertrouwen en zelfbeeld van het kind achteruit dendert gaan ouders en leerkrachten op zoek naar allerlei oorzaken, om uiteindelijk uit te komen bij een psychologisch bureau waar een diagnose wordt gesteld die een label aan het kind hangt. Het kind heeft last van dyslexie, ADHD, ADD, ODD, NLD, dyscalculie of scoort in het autistisch spectrum. Sommige van die instituten/bureaus hebben opvallend veel diagnoses die op dezelfde stoornis wijzen. Zelf heb ik inzage gehad in een aantal geregistreerde diagnoses, opgesteld door een gerenommeerd bureau. De diagnoses heb ik naast elkaar gelegd en zag, afgezien van de persoonsgegevens van de geteste persoon, nagenoeg dezelfde tekst. Dit geeft te denken. De diagnose pleit opvoeders en onderwijsgeevenden vrij. De leerkrachten kunnen bijvoorbeeld hun goedbedoelde leesonderwijs dat niet pakt maskeren, ouders kunnen hun niet werkende pedagogische aanpak camoufleren met de diagnose van het onderzoeksbureau. En het kind.....is prooi geworden van een vaak te makkelijk gestelde diagnose waar het de rest van zijn leven tegenaan moet kijken. Buiten het schadelijk psychologisch effect op het welzijn, krijgt het kind onbewust de boodschap dat het heeft gefaald en zal blijven falen, zodat meer inspanning niet meer gedaan wordt. Het gevolg is dat het kind op school nog slechter gaat presteren. De diagnose geeft als het ware een vrijbrief om geen extra inspanningen te verrichten. De neerwaartse spiraal en self fullfilling prophecy creëren een carte blanche-situatie. De cognitieve gedragstherapie geeft duidelijk aan, dat mensen die lijden aan negatief denken uiteindelijk ook gestalte gaan geven aan dit negativisme. Dit effect wordt ook wel het *Golem-effect* genoemd. Het gaat over te lage verwachtingen hebben en met die gedachte een push geven in die negatieve richting. De mythe van Golem gaat over een mannetje gemaakt van klei. Dat mannetje zou mensen moeten ondersteunen bij hun dagelijkse werk. Na een goed begin, krijgt het